

Padéi áldozatok (2.)

A bánsági falut sem kerülte el a kíméletlen bosszú 1944-ben

1944 végén, amikor a Bánságban már véget ért a háború, a magyar lakosságra még újabb megpróbáltatások vártak. A katonai közigazgatás bevezetésével megnyílt annak a lehetősége, hogy felelősség nélkül gyilkolni lehessen, és ennek az időszaknak több mint húsz padéi magyar esett áldozatul. Talán ez lesz az első kísérlet arra, hogy ismertessük mindazokat a körülményeket, amelyek a gyilkosságokhoz vezettek e bánsági településen.

A TELEPÜLÉS HÁBORÚS ÁLDOZATAI

Padénak a második világháború kezdetén kb. 4300 lakosa volt, több mint kétharmada magyar, a többiek szerbek, kivéve kb. harminc zsidó származású. A háborús években erőszakos halállal 25 civil személy vesztette életét, ezek közül 20 személyt végeztek ki Nagybecskerekben (abban az időben Petrovgrad), akik közül egy volt magyar (Kis Mihály ismert kommunista pártmunkás). A többi öt civil áldozat Padén vesztette életét, akik közül Jug Durdulovot egy román nemzetiségű rendőr, Jon Kirician lőtt le 1944. október 5-én, és a halotti anyakönyvben ez az utolsó bejegyzés a szovjet hadsereg bejövetelétől.

A másik négy személyt Padé krónikája szerint a helybeli fasiszták ölték meg még a háború kezdetén. Amikor a krónika a helyi fasisztákat emlegeti, akkor ez alatt nem a helyi lakosságot kell érteni, hanem a helyi rendőrséget, habár a két dolog összemossa nem véletlen. Az említettek közül két padéi szerb embert, Milovan Radanovot és Aleksandar Jovinovot Padé krónikája szerint a rendőrök halálra kínozták, de ott-hon haltak bele sérüléseikbe. Szintén a krónika szerint az igazolást kiadó szerb orvost, a magyar anyakönyvvezetőt, valamint a halálukat bejelentő családtagokat arra kényszerítette a község vezetése, hogy az anyakönyvbe a halál okaként szívészélhűdést jegyezzenek be. Ma már nem tudni, hogy volt-e kényszer, mivel a történetben említett személyek már nem élnek, de a halotti anyakönyvben valóban ezek az adatok szerepelnek. Egy bizonyos Milorad Ariškovot szintén a helyi rendőrök tartóztatták le, de mivel Zentáról Padéra szökött, visszavitték eredeti lakóhelyére, ahol állítólag kivégezték. A negyedik civil áldozatot, Srbinko Markovot is a helyi rendőrség tartóztatta le, és a krónika szerint a kínszékbe halt bele, azonban a padéi halotti anyakönyvben ennek semmilyen nyoma nem lelhető fel.

A 25 civil áldozat halála körülményeinek leírását azért tartjuk fontosnak, mert így mindenki meggyőződhet a padéi magyar polgári lakosság „szélsőséges és fasiszta elemek” szerepéről a háborús évek alatt, vagyis arról, hogy a magyar civil lakosság nem követett el bűntetteket.

Kétségtelen, hogy a háborút követő bosszú nem azok ellen irányult, akik a bűnöket elkövették, hanem azok ellen, akik elérhetőek voltak, és kiállításukban a háború alatt nem titkolták, hogy nem tudnak beletörődni a trianoni határokba, de ez nem számítáthat háborús bűnnek.

Ezenkívül a Népteljesítők Hadsereg egységeinek kötelékében 1945-ben még 15 padéi harcos esett el, akik közül négyen voltak magyar nemzetiségűek. A kizsármú zsidó lakosság áldozatait nem ismerjük, mivel közülük senki sem tért vissza a faluba. Egyetlen családról találtunk adatokat, amelyek szerint Neuberger Ferenc padéi kereskedő feleségével és három gyermekével a holokauszt áldozatává vált, de valószínűleg hasonló sorsra jutott a többi zsidó család is. (Pavle Šosberger, Jevreji u Vojvodini, Novi Sad, 1998)

A háború alatti bánsági helyzet megértéséhez azt is tudni kell, hogy a Bánság formálisan Szerbiához tartozott, de valójában a hatalmat a német nemzeti kisebbség gyakorolta, tehát a rendőrség, így a padéi helyi rendőrség is német irányítás alá tartozott nagybecskereki, illetve nagykikindai központtal. A fellelhető adatok szerint a helyi önkormányzat tartotta el a 18 padéi rendőrt, de irányításába a falu vezetőségének nem volt beleszólása.

A tisztánlátás érdekében el kell mondani, hogy a háború alatt többféle ellentét is feszült a

falukossága között. Tagadhatatlanul volt egy ellentét a magyarok és a szerbek között, mivel mások voltak az elvárások a háború kimenetelét illetően, vagyis a magyarok a trianoni határok eltörlésében, míg a szerbek a határok megtartásában voltak érdekeltek. Ellentétek voltak a szerb közösségen belül is, mivel a németek iránti

A MAGYAR ÁLDOZATOK

Mint ahogy a többi magyarlakta délvideki települést, így Padét sem kímélte meg a nyers bosszú, jobban mondva az előre kitérvelt népiért. A szovjet csapatok bevonulását követően, vagy ahogy azt az elmúlt hatvan-egynéhány évben hallhattuk, a „felszabadulás” első napjaiban újra „benépesült” a padéi község háza pincéje, de most magyar lakosokkal. A mindenkori hatalomnak ez a pince szolgált ideiglenes börtönként. A „magyar fasiszták” begyűjtése még aznap (1944. október 7-én, szombaton) megkezdődött, amikor valószínűleg még semmilyen felsőbb utasítás nem létezett.

Ma már nehéz pontosan megállapítani az ártatlan magyar áldozatok számát, de a padéi háborús éveket foglalkozó Padé krónikája című monográfia, valamint az áldozatok családtagjainak az elbeszélése alapján majdnem pontosan megállapítható az áldozatok kiléte.

Érdekes szó szerint idézni az említett monográfiát, amely egyetlen mondatban említi az ártatlanul meggyilkolt magyar áldozatokat. A mondat így hangzik: „A felszabadulás után Padén – vizsgálati eljárást követően – a népbíróság határozata alapján likvidálták a helybeli fasiszta vezetőket”, és utána felsorol 18 nevet. Frappáns megállapítás, amellyel az a legnagyobb gond, hogy éppenséggel nem sok köze van az igazsághoz. Az idézetben megállapított tényekkel érdemes külön-külön is foglalkozni.

Az áldozatok esetleges bűnösségének kivizsgálását semmilyen dokumentumok nem igazolják, és nem is bizonyíthatják, hiszen ilyen dokumentumok nem léteznek. Ha netalán annak idején nem csak Padén, hanem a délvideki vérengzéseket megelőzően bárhol foglalkoztak volna a bűnösség kivizsgálásával, akkor ma sokkal könnyebb volna az áldozatok számának és kilétének megállapítása. Persze a kivégzettek száma abban az esetben is elenyésző lenne, hiszen ártatlan embereket gyilkoltak, és ami szintén fontos, ismernek azoknak a nevét is, akik az állítólagos bűnösséget megállapították. Az sem mellékes, ismernek azoknak a nevét, akik a népiirtást elrendelték, és azoknak a nevét is, akik a gyilkosságokat végrehajtották.

Tehát nem volt semmilyen vizsgálati eljárás, sem pedig bírósági ítélet, csak bosszú és népiirtás. Tudunkkal egyetlen padéi lakost állítottak Nagybecskerekben bíróság elé, de őt nem végezték ki. Róla a későbbiekben még szó lesz. Igaz, a háborút követő bírósági eljárásokat nem éppen az igazságszolgáltatás jellemezte, inkább a bosszú és az ideológiai hozzáállás.

Padén nem voltak fasiszták sem, hiszen nem működött semmilyen fasiszta szervezet. Igaz, a vérengzések igazolására 1945 januárjában fasiszta szervezetté nyilvánították a Délvideki Magyarok Közművelődési Szövetségét (DMKSZ) is, amelynek majdnem minden helyi magyar lakos tagja volt, még azok is, akik nyíltan kommunistának vallották magukat. Ez a döntés azonban már, minden kétséget kizáróan, csak azt a célt szolgálta, hogy valamilyen módon utólag igazolja az elkövetett bűntetteket, mivel a döntés meghozatalának idején a tömeges délvideki kivégzések már lényegében befejeződtek.

A népiirtás célja egész Délvidek területén egyértelműen az volt, hogy a magyarságot „lefejezzék”, vagyis hogy legyilkolják a magyarság minden szintű vezetőit, de a nyomatek érdekében akkora számú magyar lakost is, hogy az államhoz való lojalitás örökre biztosítva legyen.

(Folytatjuk)

■ ISPANOVICS István

A Padéi Polgári és Gazdakör választmányi tagjai 1939-ben. Jobbról a második Táborosi István, a negyedik pedig Habib János

ellenállás jelentősen megerősítette a kommunista mozgalmat egész Bánság területén. Így a fasiszta ellenség mellett a kommunista aktivisták ellenségnek tekintették a jómódú szerb polgárokat is, árulóknak tartván őket, akik közül néhányan a háború utolsó napjaiban életükkel fizettek. Nem hallgathatók el a magyar közösségen belüli ellentétek sem, mivel a magyarok között is voltak, akik az anyaország propagandáját ismételték, de voltak a magyarok között olyanok is, akik megfontoltságra, józanságra és a realitások figyelembe vételére intettek. Tehát az egyszerű

Kétségtelen, hogy a háborút követő bosszú nem azok ellen irányult, akik a bűnöket elkövették, hanem azok ellen, akik elérhetőek voltak, és kiállításukban a háború alatt nem titkolták, hogy nem tudnak beletörődni a trianoni határokba, de ez nem számítáthat háborús bűnnek

embernek nem volt könnyű dolga, ha szűkebb közösségében meg szeretne volna érteni a dolgok alakulását.

Szintén fontos tényként kell elkönyvelnünk, hogy a bánsági német és a bácskai magyar hatóságok között született egy megegyezés, amelynek alapján Bánságban a magyarokat nem sorozták

A község háza pincéje, amely börtönül szolgált

be a német hadseregbe, míg Bácskában a németek mentesültek a katonai szolgálat alól a magyar hadseregben. Ennek alapján – a háborús propaganda ellenére is – a padéi magyarok közül a háború alatt csak néhányan jelentkeztek a magyar hadseregbe, illetve megélhetési okokból néhányan német segédrendőrnek (HIPO), akik közül a legtöbben nem is várták meg a háború végét állomáshelyükön.